4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Opgave 1 Het boek van hoop

1 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met tekst 1 dat menselijk exceptionalisme het idee inhoudt dat mensen een unieke en superieure positie innemen in vergelijking met andere soorten in de natuurlijke wereld 1
- een weergave van het argument waarmee Gruen menselijk exceptionalisme op basis van het gebruik van gereedschappen door dieren verwerpt: dat alleen mensen in staat zijn tot (steeds verfijnder) gebruik van gereedschappen, kan steeds weerlegd worden door dieren te vinden bij wie dit gebruik ook voorkomt 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Menselijk exceptionalisme houdt in dat mensen een unieke positie innemen ten opzichte van alle andere soorten. Mensen zijn superieur aan andere soorten in de natuur. In tekst 1 stelt Goodall dat dit menselijk exceptionalisme terug te zien is in het feit dat mensen en bijvoorbeeld chimpansees wel allebei met een computer kunnen omgaan, maar alleen mensen een raket met bestuurbare robot kunnen ontwerpen. 1
- Gruen wijst erop dat voorstanders van menselijk exceptionalisme steeds verfijnder gebruik van gereedschappen beschrijven dat alleen bij mensen voorkomt, waarna tegenstanders laten zien dat ook dieren op deze manier gereedschappen kunnen gebruiken. Volgens Gruen worden er steeds dieren gevonden die ook het vermogen hebben tot steeds verfijnder gebruik van gereedschappen en kan dus weerlegd worden dat dit een capaciteit is die alleen mensen hebben en dieren niet. 1

2 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat volgens Gruen de smalle definitie van moraliteit niet leidt tot een verschil in morele relevantie tussen mens en dier: het kunnen afwegen van morele redeneringen geldt niet voor alle mensen 1
- een uitleg dat volgens Gruen de brede definitie van moraliteit niet leidt tot een verschil in morele relevantie tussen mens en dier: gedrag waarin zorg voor anderen wordt geuit, is niet uniek voor mensen 1
- een argument met Goodalls opvatting van altruïsme tegen Gruens opvatting dat er geen verschil in morele relevantie is tussen mens en dier 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Gruen leidt de smalle definitie van moraliteit niet tot een moreel relevant onderscheid tussen mensen en dieren. Dieren kunnen waarschijnlijk niet van tevoren afwegingen maken om te bepalen of hun beweegredenen hun handeling rechtvaardigen. Maar volgens Gruen zijn er ook heel veel mensen die dit niet kunnen. Deze eigenschap is dus misschien wel uniek voor mensen, maar geldt niet voor alle mensen en is daarmee niet moreel relevant als het gaat om het verschil tussen mensen en dieren. 1
- De brede definitie van moraliteit geldt volgens Gruen niet alleen voor mensen, maar ook voor dieren. Er zijn ook dieren die zorg uiten voor anderen. Dit is dus niet een eigenschap die uniek is voor mensen, daarom is ook deze definitie niet moreel relevant als het gaat om verschillen tussen mens en dier. 1
- Belangeloos een ander helpen veronderstelt een vermogen om jezelf op te offeren en het geluk van een ander volledig op de eerste plaats te zetten. Volgens Goodall is er geen dier dat dat doet en is dit vermogen een voor mensen unieke morele houding. Haar opvatting van altruïsme laat dus zien dat er wel een moreel relevant onderscheid is tussen mens en dier, in tegenstelling tot Gruens opvatting. 1

3 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een argument voor het bestaan van universele morele regels voor het omgaan met dieren, waarbij wordt ingegaan op de volgende elementen:

- het ethische begrip ‘relativisme’: objectief oordelen is onmogelijk omdat je altijd vanuit eigen waarden oordeelt / normen en waarden zijn betrekkelijk voor tijd en/of plaats 1
- Goodalls universele morele regel ‘Behandel al het leven zoals je zelf behandeld wilt worden, want al het leven heeft intelligentie.’ 1

voorbeeld van een goed antwoord:
Vanuit het relativisme bestaan er geen universele morele regels voor het omgaan met dieren. Vanuit het relativisme zou elke cultuur vanuit eigen waarden vaststellen hoe er met dieren mag of moet worden omgegaan en dan zal de omgang met dieren dus per cultuur verschillen. Dat kan dus ook betekenen dat er in bepaalde culturen niet respectvol met dieren wordt omgegaan.
Maar deze relativistische bezwaren tegen het bestaan van universele regels zijn niet overtuigend genoeg. Je kunt prima objectief oordelen en vaststellen dat, zoals Goodall en sommige culturen stellen, elk leven intelligentie heeft. Als je hiervan uitgaat, kun je niet anders dan een ander behandelen zoals je zelf ook behandeld wilt worden. Geen intelligent wezen zou redelijkerwijs zelf slecht behandeld willen worden, dus kun je een ander intelligent levend wezen ook niet slecht behandelen. Universele morele regels voor de omgang met dieren bestaan dus. 2

4 maximumscore 1
Een goed antwoord bevat een uitleg met tekst 2 van Aristoteles' opvatting dat alle organismen een inherent doel hebben: in elk organisme ligt besloten dat het kan uitgroeien tot wat het is, met een voorbeeld uit tekst 2.

voorbeeld van een goed antwoord:
Volgens Aristoteles moet elk organisme uitgroeien tot wat het van nature en in aanleg is. Zo ligt in elk zaadje besloten dat het uitgroeit tot de plant of boom die het is. Dit is vergelijkbaar met de kleine vonk van het leven uit tekst 2, waardoor planten, ook als de natuur beschadigd is, kunnen uitgroeien en hun kracht kunnen tonen.

5 maximumscore 1
Een goed antwoord bevat een uitleg met tekst 2 van Plessners opvatting over de positionaliteit van planten: planten hebben geen mogelijkheden om hun omgeving doelbewust aan te passen / kennen wel 'binnen' en 'buiten' maar kunnen deze grens niet ervaren, met een voorbeeld uit tekst 2.

voorbeeld van een goed antwoord:
Volgens Plessner wisselen planten stoffen uit met hun omgeving. Er is bij planten sprake van een 'binnen' en een 'buiten', maar volgens Plessner kunnen planten deze grens niet ervaren. Ze kunnen zich volgens hem niet bewust aanpassen aan de omgeving of hier bewust invloed op uitoefenen. Dit is vergelijkbaar met dat de zaden in tekst 2 ontkiemen als de omstandigheden juist zijn, namelijk toen het bos was gekapt.

Vraag	Antwoord	Scores

6 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat het project in Tanzania aansluit bij Shiva's opvatting dat natuurbescherming vergezeld moet gaan van het aanpakken van sociale ongelijkheid: bij het project in Tanzania gaat natuurherstel samen met aandacht voor de positie van achtergestelde vrouwen.

voorbeeld van een goed antwoord:
Shiva vindt het belangrijk dat inspanningen om het milieu te beschermen samengaan met inspanningen om problemen van sociale ongelijkheid aan te pakken. In het voorbeeld van Tanzania gebeurt dit, omdat er zowel bomen worden geplant om het bos te redden als onderwijs wordt verzorgd voor achtergestelde vrouwen om sociale ongelijkheid aan te pakken. Met kleine leningen kunnen vrouwen ondernemingen opzetten om bomen te kweken. Zij zijn op die manier minder arm en ze dragen bij aan natuurherstel.

7 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat Shiva het project in Tanzania geen voorbeeld zou vinden van het paternalisme van het dominante westerse model van vooruitgang: er wordt niet gedaan alsof lokale gemeenschappen hulp/bescherming nodig hebben / de kennis van lokale gemeenschappen over hun omgeving wordt wel serieus genomen.

voorbeeld van een goed antwoord:
Shiva vindt westerse projecten waarbij westerse ideeën worden gekopieerd naar lokale gemeenschappen paternalistisch, omdat er dan vaak wordt gedaan alsof die lokale gemeenschappen hulp of bescherming nodig hebben en zelf niet in staat zouden zijn om hun natuurlijke omgeving te beheren. Het project in Tanzania is niet op deze manier paternalistisch. Goodall pleit er juist voor dat bewoners worden betrokken en meeprofiteren van natuurherstel. De bewoners krijgen niet een of ander westers model opgelegd ter verhoging van de capaciteit, maar het project wordt opgezet vanuit een vraag om meer scholing, en bewoners worden gestimuleerd zelf verantwoordelijkheid te nemen voor de herbebossing.

Vraag	Antwoord	Scores

8 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat het project in Tanzania aansluit bij de kritiek van Plumwood op het antropocentrisme als vorm van centrisme, die leidt tot rechtvaardiging van dominantie en tot ecologische blindheid: er wordt in het project niet uitgegaan van gerechtvaardigde dominantie over de natuur / over ‘de ander’ 1
- een uitleg dat Plumwood antropocentrisme opvat als vorm van centrisme: antropocentrisme is een specifieke vorm van centrisme waarin de opvattingen van de mens centraal staan en de belangen van de natuur worden gemarginaliseerd 1

voorbeeld van een goed antwoord:
Volgens Plumwood leidt antropocentrisme als vorm van centrisme tot rechtvaardiging van dominantie, omdat de mens zich superieur waant aan de natuur. Hierdoor ontstaat blindheid of ongevoeligheid voor de behoeften, gedachten en gevoelens van de ander, de natuur in dit geval. Zo ontstaat volgens Plumwood ecologische blindheid waarbij je de natuur voor eigen goeddunken mag gebruiken en verbruiken. Het project in Tanzania zou een oplossing zijn voor deze kritiek van Plumwood, omdat het zich op natuurherstel richt. Er wordt in dat project niet uitgegaan van gerechtvaardigde dominantie over de natuur.
In het centrisme zijn bepaalde opvattingen of waarden van belang en worden andere gemarginaliseerd. Antropocentrisme is een specifieke vorm van centrisme waarin de opvattingen van de mens van belang zijn en de belangen van de natuur er niet toe doen. 2

9 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat een argumentatie over het oplossen van de milieu- en klimaatproblematiek door individueel handelen van jongeren, waarbij wordt ingegaan op:

- milieu- en klimaatproblemen als individuele morele verantwoordelijkheid 1
- Pogges opvatting over intergenerationele rechtvaardigheid: het meewegen van de belangen van toekomstige generaties in onze huidige besluitvorming 1
- Ophuls’ opvatting over eco-autoritarisme: levensstandaard aanpassen door een autoritaire overheid 1

Vraag	Antwoord	Scores

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik denk dat individueel handelen van jonge mensen de milieu- en klimaatproblematiek kan oplossen. Uiteindelijk zijn deze problemen namelijk vooral op te lossen als individuen hun morele verantwoordelijkheid nemen. En de jeugd is beter in dit soort individuele duurzame keuzes dan oudere generaties, omdat de jeugd al van jongs af aan de gevolgen van milieu- en klimaatproblematiek ervaart en nog niet zit vastgeroest in ouderwetse vervuilende gewoontes.
  Daarbij zou het helpen als politici in hun beslissingen de belangen meewegen van toekomstige generaties, zoals Pogge voorstelt. Als milieuvriendelijke producten minder belast worden dan milieuschadelijke producten, wordt het voor iedereen makkelijker om de juiste keuzes te maken, ook voor jongeren die doorgaans minder verdienen.
  Ik ben principieel tegen Ophuls' eco-autoritarisme, omdat ik denk dat individuele verantwoordelijkheid een belangrijke waarde is die verdwijnt als maatregelen zonder democratisch overleg van bovenaf worden opgelegd. Dan maak je juist de zo broodnodige vernieuwende en duurzame inzichten en creativiteit van het individuele handelen van de jeugd monddood. 3

of

- Ik vind het nogal makkelijk om te zeggen dat we milieu- en klimaatproblemen kunnen oplossen als juist jongeren op hun individuele gedrag gaan reflecteren en daarnaar gaan handelen. Mij lijkt dit eerder de verantwoordelijkheid voor de oudere generatie die al jarenlang met slecht individueel gedrag en geen verantwoordelijkheidsgevoel de boel heeft lopen vervuilen.
  Generaties van nu, jong en oud, moeten verantwoordelijk gehouden worden voor de onrechtvaardige en onleefbare situaties die zij veroorzaken voor toekomstige generaties. Het wordt tijd dat politici van nu beslissingen en maatregelen gaan nemen die in het belang zijn van deze toekomstige generaties, zoals Pogge wil. Ik denk dat dat soort maatregelen alleen lukken als die erop gericht zijn dat we gedwongen worden om allemaal, collectief, onze levensstandaard aan te passen. En daarvoor is volgens mij het eco-autoritarisme van Ophuls het meest geschikt. Zolang we met alle individuele belangen rekening blijven houden en blijven vertrouwen op verstandige, milieubewuste keuzes van individuen en bedrijven, gaat het mis. Er moet een autoritaire overheid zijn, die beslissingen op de lange termijn neemt als we echt naar een duurzame samenleving toe willen. 3